

صبح ایران

فرهنگی، هنر و رسانه ویژه

پایان افسانه سامورایی

■ ستاره آلن دلون، بازیگر فرانسوی در ۸۸ سالگی خاموش شد؛ هنرپیشه‌ای که با صدای ماندگار خسرو خسروشاهی در یاد ایرانیان مانده است

مسجد؛ پایگاه تمدن ساز

■ در طول تاریخ اسلام، مسجد نه تنها پایگاه توحید و عبادت، بلکه جایگاهی برای فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی مسلمانان بوده است

تماشای المپیک در رسانه ملی رکورد زد

■ ۱۰۰ هزار محتوای المپیکی صدا و سیما در فضای مجازی یک میلیارد بازدید داشته و ۸۰ درصد دنبال‌کنندگان، المپیک را از رسانه ملی تماشا کرده‌اند

مهمان ناخوانده یک «روضة بازی» دخترانه

■ چند خرده‌روایت از مادرانه‌هایی که نسل هیأتی تربیت کرد

روایت رنج بومیان استرالیا

■ سریال «منطقه دوردست»

با بازی نیکول کیدمن

و هیو جکمن

از شبکه ۴

پخش می‌شود

📖 زاویه دید

سینمای دور از تاریخ

سینمای ایران کمتر توانسته راوی صادقی از رویدادهای تاریخی کشور باشد

سینمای ایران نسبت به وقایع تاریخی به کفایت واکنش نداشته و اگر براساس تقویم رسمی کشور پیش برویم و بخواهیم از یک موضوع ملی و دینی که سینمای ایران به آن توجه نشان داده، مثالی به میان آوریم، در می‌یابیم که چقدر دست‌مان خالی است. این موضوع حتی درباره اتفاقات معاصر کشور هم صدق می‌کند و نشان می‌دهد سینمای ایران به اهمیت وقایع تاریخی واقف نیست.

■ ۲۸ مرداد شاید خوش شانس

شاید روز تاریخی ۲۸ مرداد و کودتای آمریکایی - انگلیسی علیه دولت ملی، یکی از معدود وقایع تاریخی باشد که به تعداد انگشتان یک دست نمونه سینمایی و تلویزیونی در ایران دارد. هرچند بررسی این واقعه که اوج ضعف حاکمیت ایران در عصر پهلوی و جریان نفوذ آمریکایی را نشان می‌دهد، هنوز هم به درستی ترسیم نشده است. خرد روایاتی که در جریان ملی‌شدن صنعت نفت و در تابستان سال ۱۳۳۲ اتفاق افتاد، آن قدر زیاد است و در قالب داستان و رمان‌ها بررسی شده که می‌توان از آنها سوزه ساخت و ده‌ها فیلم سینمایی و سریال تلویزیونی پیدا کرد؛ مثل «برادر انگلستان» علیرضا قزو، «کودتا» پروانه آبراهامیان، «کارنامه مصدق» نادر شرمینی، «تیغ کهنه» محمدامیر یاراحمدی، «باغ‌های تسلا» پریرضا و خود کتاب «کودتا» که خاطرات کریمیت روزولت، فرمانده عملیات آژاکس در ایران است.

■ سرزمین مادری؛ یک روایت دقیق

شاید بهترین نمونه‌آثاری که به موضوع تاریخی کودتای ۲۸ مرداد پرداخته است، سریال «سرزمین مادری» کمال تبریزی باشد که به تازگی پخش آن به پایان رسیده است. این سریال که روایتگر سرگذشت یک کودک در دل وقایع تاریخی ایران از سال ۱۳۲۰ تا ۱۳۵۹ و شروع

جنگ تحمیلی است؛ نگاهی کلی به تاریخ معاصر ایران دارد و به عنوان نمونه کودتای ۲۸ مرداد را به عنوان یکی از گلوگاه‌های تاریخی در داستان رهی سرزمین مادری تعداد انگشتان یک دست نمونه سینمایی و تلویزیونی در ایران دارد. هرچند بررسی این واقعه که اوج ضعف حاکمیت ایران در عصر پهلوی و جریان نفوذ آمریکایی را نشان می‌دهد، دقیقاً محصول این واقعه تاریخی است که آمریکایی‌ها با همراهی عوامل نفوذی و ضعف حاکمیت پهلوی در ایران اجرا کردند تا همچنان دست چپاول آنها بر سر سفره ملت ایران دراز باشد.

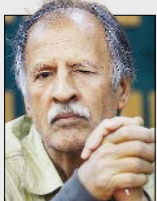
■ «عملیات آژاکس»؛ مستندی داستانی

اما مستقیم‌ترین شکل بیان روایت از کودتای ۲۸ مرداد، فیلم تلویزیونی «عملیات آژاکس» به کارگردانی محمدرضا ورزی بود که تلاش می‌کرد در مستندی داستانی روایتی از این کودتا را در برابر مخاطبان قرار دهد. ورزی که پیش‌تر هم در سریال «معمای شاه» اشاراتی به دادگاه مصدق و کودتای ۲۸ مرداد داشته در فیلم عملیات آژاکس روایتی دقیق‌تر از این واقعه تاریخی را روایت کرد.

عملیات آژاکس برای روایت دقیق‌تر از کودتای ۲۸ مرداد از بازسازی تصاویر و فیلم‌های به‌جامانده از آن دوران و روزهای پیش از آن کمک گرفته و نوع روایت این فیلم، مستندگونه است.

📖 دوشنبه‌نویشته‌ها

گرگ و میش کودتا در سینما؟!

محمدتقی فویم منتقد سینما

فرهنگ، هنر و رسانه بیشترین آسیب را از ناحیه‌کودتای ۲۸ مرداد خورده است. هنر در دهه ۲۰ سال‌های رونق و شکوفایی به‌خوددید اما تا آمدن با توده‌ها نزدیکی بیشتری برقرار کند، کارش به مسلخ ختم شد. هنر از جمله سینما که موضوع بحث ماست تازه داشت از سبک و زیست درباری فاصله می‌گرفت و رابطه‌اش را با بطن جامعه ایران برقرار می‌کرد که کودتا بر فرش فرود آمد و تا سال‌های سال، سینمای این دیار در خمودگی و قالب رویاپردازانه کاذب، روی «بزن بر طبل بی‌عاری که این هم عالمی دارد» را پیشه ساخت. سینما چند دهه در ساختار دستگاه پروپاگاندا، سیستم اسیر بود مگر آنجا که در جشن‌های «قیام ملی!» مشارکت می‌کرد. همه چیز وارونه نمایش داده می‌شد. کودتا یا قیام ملی؟ بحثی پردانه و دائمی بود که در آشکار یا پنهان میان جریان‌ات سیاسی دایر بود. در واقع برخی جریان‌ات، طی چند دهه، تلاش و افری به خرج می‌دادند تا در ماهیت کودتای ۲۸ مرداد شک و شبهه ایجاد کنند تا حدی که واقعه سال ۳۲ تحت عنوان «قیام ملی» معرفی و تئوریزه می‌کردند، بالاخره سازمان «سیا» دست به افشاکری زد و با اعتراف خود، تکلیف همه «بشت هم‌اندازان سیاسی وابسته» را روشن کرد چرا که با صراحت (و خود انتقادی) اعلام کرد که «پشتیبانی از کودتا (توسط آمریکا و شرکا) عملی غیردموکراتیک بوده است»، ولی سینما در همه فرصت‌های پس از انقلاب به صورت کمی و کیفی نتوانست وارد پیروسه درام‌پردازی درباره این پدیده سیاسی/اجتماعی جذاب شود. کودتای اوایل دهه ۴۰ از جمله رویدادهای معاصر است که نزد همگان داخلی و خارجی شناخته شده و قابل اعتناست. شاید کمتر پره و رخدادی مانند دهه ۴۰ تا کودتا (در تاریخ ایران) باشد که هر جز و کل آن قابلیت پرداخت سینمایی داشته باشد. اما سینمای ایران همواره خود را از این گنجینه محروم کرده است. خود دربار و اطراف آن به تنهایی انبان سوزه جذاب است. نباید این مهم را از دیده دور بداریم که اگر سینمای ایران مطابق گذشته خود را به کوچی علی چپ بزند و از ارائه

هم می‌رود و به واسطه بخشیدن عشق‌اش به بزرگ‌آقا (علی نصیریان) از مرگ و اعدام رهایی می‌یابد.

■ «آشوب» و خمودگی پس از کودتا

«آشوب» به کارگردانی کاظم راست‌گفتار هم یکی از آثاری است که به‌طور غیرمستقیم به کودتای ۲۸ مرداد پرداخته است. این فیلم بیشتر تلاش دارد تا حس خفقان و خمودگی را که همراه با کودتا در میان مردم به‌ویژه روزنامه‌نگاران رواج پیدا کرد به‌نوعی نشان دهد و تبعات ملی‌شدن صنعت نفت را در همین نکات خلاصه کند.

■ «بهشت تبهکاران» از روزنامه تا تئاتر

اما در سال‌های اخیر که توجه به موضوع روایت تاریخی از سوی سازمان سینمایی به‌عنوان یک الگو درآمده، باعث شد تا سال گذشته دو فیلم سینمایی با موضوع کودتای ۲۸ مرداد در چهل و دومین جشنواره فیلم فجر به‌نمایش درآید که هنوز اکران عمومی نشده است. فیلم بهشت تبهکاران مسعود جعفری جوزانی یکی از آن آثار بود که به واقعه ۲۸ مرداد از خلال ترور احمد دهقان، مدیرمسئول روزنامه تهران مصور و تئاتر نصر، توسط حسن جعفری کارمند شرکت نفت می‌پردازد.

این فیلم راوی شخصیت‌هایی درگیر با روزنامه، نوشتن نقد فضای روز جامعه دارد. داستان از این قرار است که همزمان با جنبش ملی‌شدن صنعت نفت، حسن جعفری که کارمند شرکت نفت است، در دفاع از حقوق کارگران و ملی‌شدن شرکت نفت، می‌نویسد و ماجرای ترور احمد دهقان که او نیز سردبیر روزنامه است به‌هم‌گرم می‌خورد. هرچند تمرکز فیلم نیز روی تاریخ سیاسی ملی‌شدن صنعت نفت نیست و مخاطب در فیلم با شخصیت‌هایی چون محمد مصدق یا حسین فاطمی رویه‌رو نمی‌شود اما حال و هوای آن دور را به خوبی حس می‌کند.

■ شاعرانه منل «تابستان همان سال»

اما فیلم دیگری که هنوز اکران نشده فیلم «تابستان همان سال» اثر محمود کلاری است؛ فیلمی شاعرانه از حال‌وهوای سال‌های دهه ۳۰ که کمتر نشانی از موضوع تاریخی کودتای ۲۸ مرداد دارد. این فیلم درباره مشکلات یک خانواده بر سر دزدی است. تصویری که کلاری از دست‌وپنجه نرم‌کردن کودکان آن سال‌ها با مسائل آدم‌بزرگ‌ها منتقل می‌کند، قابل توجه است اما آنچه تقریباً در این داستان به‌خوبی نشان داده نمی‌شود سرنوشت چنین کودکانی است که زندگی‌شان با کودتای دولت آمریکایی در ایران گره خورده است.

■ خائن‌کشی و مصدق در قامت قصیر

مسعود کیمیایی به‌عنوان یکی از بزرگان سینمای ایران که هیچ‌گاه علاقه‌اش به محمد مصدق را پنهان نکرده در آخرین فیلم سینمایی خود «خائن‌کشی» که در قالب یک مینی‌سریال از شبکه نمایش خانگی پخش شد، روایتی دراماتیک از مصدق و توطئه‌هایی را که پیرامون او شکل می‌گیرد، روایت می‌کند.

کیمیایی در این اثر، گروهی را به نمایندگی از همه مردم برگزیده تا در راه آرمان مصدق به او کمک کنند. گروهی که اتفاقاً کم‌سن‌وسال هم نیستند، میان خودشان اختلاف وجود دارد و مشخص نیست از کجا حمایت می‌شوند. خائن‌کشی در دسته فیلم‌هایی قرار می‌گیرد که قصد داشته از زاویه دیدی متفاوت، کودتای ۲۸ مرداد را روایت کند و از ابزار سخن بگوید.

■ شهرزاد؛ عاشقانه‌ای در دل خون

سریال نمایش خانگی «شهرزاد» هم روایتی از تاریخ دهه ۳۰ شمسی و وقایع ملی‌شدن صنعت نفت است. موضوعی که در حقیقت در کنار تم عاشقانه آن قدر کم‌رنگ بود که کمتر کسی به‌یاد می‌آورد شخصیت فرهاد (مصطفی زمانی) به‌عنوان روزنامه‌نگار در این سریال از طرفداران مصدق بود و حتی برای این موضوع به زندان